

AMERIČKI SISTEM: Za hrvatsku tajnu službu radi 1000 agenata, a doušnike traže svuda oko nas

October 29th, 2012

Prvi susjed, liječnik, profesor u školi, vodoinstalater, teta za pultom u dućanu... Svi su oni mogući suradnici tajne službe. Pritom, naravno, nije uopće bitan njihov posao, nego jesu li u nekakvoj vezi s nekim tko je zanimljiv Sigurnosno-obavještajnoj agenciji.

Osim agenata koji su na plaći u SOA-i, ta tajna služba u svoje redove regrutira i vanjske suradnike. To je idealan posao za hrvate, biti špijun, spojiti ugodno sa korisnim.

Analitičari, a ne kriminalisti

Da, špijuni su među nama. Ne paranoični poput legendarnog "balkanskog špijuna", nego obični ljudi koji u jednom trenutku dođu pod povećalo "službe". Primijeti li agent SOA-e čiji je zadatak, recimo, praćenje ekstremnih vjerskih organizacija, da neka osoba ima kontakte, pa možda na prvi pogled i sasvim benigne, s nekim potencijalno opasnim religijskim skupinama, počet će je obrađivati.

Možda i godinu dana pratit će njene navike, razgovarati s ljudima koji je poznaju (ne bi je smio prislušivati), sastavit će njezin psiho-profil... Upoznat će je, kažu nam obavještajci, bolje od nje same. E, kad je tajni agent to odradio, onda će svoju metu i upoznati. Uredno će joj se predstaviti, predložiti suradnju, ali i novac kao naknadu za trud. Budući da će iskusan špijun dobro proučiti i najslabije točke svoje mete, znat će je "obrađiti" (ne bi je smio ucjenjivati) i privoljeti na suradnju. Ma, nemoguće?

– A zašto ljudi surađuju s vama novinarima? Zašto vam odaju određene informacije? – odgovara protupitanjem naš sugovornik iz tajne službe. Za to će vrijeme taj SOA-in vanjski suradnik uredno nastaviti svoj život, odlaziti na posao i slično, ali susretat će se i sa špijunima te im prenositi tražene informacije.

Sigurnosno-obavještajna agencija danas zapošljava oko tisuću djelatnika. Osim u sjedištu SOA-e u Zagrebu, u superzgradi otpornoj na eksplozije i prisluškivanje, tajni agenti rade i u lokalnim centrima po Hrvatskoj: Split, Osijek, Rijeka, Bjelovar... Više od 70 posto zaposlenih u SOA-i, kažu naši sugovornici, imaju visoku stručnu spremu, a u tajnoj službi uglavnom rade ljudi koji su po obrazovanju i struci novinari, diplomati, povjesničari...

Iako bi čovjek na prvu pomislio da u tajnim službama rade kriminalisti, ne, riječ je o ljudima koji su završili neki od fakulteta s područja društvenih znanosti. Naši će sugovornici objasniti da je to zato što ljudi miješaju posao policije i posao SOA-e. Policija, USKOK i DORH bave se kriminalom, a tajni agenti više su analitičari čije su zadaće špijunaža, kontrašpijunaža i protuterorističko djelovanje.

Sjedište SOA-e u Zagrebu, superzgrada otporna na eksplozije i prisluškivanje **U SOA-i je od svih zaposlenih 45 posto žena** (podjednako su kao i muški kolege ili tajne agentice ili na rukovodećim funkcijama), a više od 40 posto zaposlenih mlađe je od 35 godina. Sudeći po ovoj statistici, naša je tajna služba gotovo pa idealna. No, nije i ne može biti tako. U dvadesetak godina hrvatske samostalnosti tajne službe prošle su transformaciju od obavještajnog aparata koji je sazidan na temeljima nekadašnje zloglasne jugoslavenske Udbe i koji je ratnih devedesetih godina bio pod dominantnim utjecajem politike, pa i služio tada vladajućem HDZ-u u obračunima sa svima koji nisu mislili i djelovali kao oni, do

moderne agencije koja se, međutim, i dalje nije posve uspjela odlijepiti od politike.

I dok je, primjerice, američka CIA ugledna agencija čiji zaposlenici (oni koji to mogu) ne kriju gdje rade, u Hrvatskoj se i dalje od rodbine i susjeda skriva posao u tajnoj službi. Potvrđuje to i profesor Vlatko Cvrtila, stručnjak za sigurnosna pitanja, koji korijen problema vidi upravo u Udbi.

Učinkovitiji nadzor

– Naše su sigurnosne službe u devedesetim godinama zadržale i mentalitet i način rada prijašnje Udbe. Tako su se prisluškivali opozicijski političari, novinari... Politika je uvijek htjela vladati tajnim službama – napominje Cvrtila.

Obavještajne agencije, dodaje, ne mogu biti samostalne od politike, ali moraju biti neovisne o političkim opcijama.

– Državna politika treba voditi računa o tome što službe rade, ali nad njima treba uspostaviti učinkovitiji nadzor. Nužno je ojačati unutarnju kontrolu u obavještajnim agencijama tako da šef tajne službe ne može zaustaviti i zataškati istrage – objašnjava Cvrtila.

Po njemu bi mandat šefa tajne službe trebao počinjati u sredini mandata vladajućih tako da svaki novi ravnatelj obavještajne agencije ne dolazi i ne odlazi s novim premijerom. Problem paraobavještajnog podzemlja, koje se u hrvatskim prilikama tako često spominje, Cvrtila ne zanemaruje i kaže da paraobavještajci nisu izolirani od obavještajaca.

– To je mreža starih pajdaša koji, kad izađu iz obavještajnog sustava, ne mogu i ne žele s njim prekidati veze. Posebno kada mogu doći do informacija koje se tiču politike i političara – ističe Cvrtila i dodaje da je paraobavještajno podzemlje problem tranzicijskih država i zemalja s organiziranim kriminalom. Agentima CIA-e, tvrdi, nikada ne bi palo na pamet da rade nešto što bi se moglo povezati s radom za korist jedne političke opcije.

Bitna mu bila logika

Smiljan Reljić, najdugovječniji ravnatelj SZUP-a (od 1992. do 1997. godine), ima lovišta u Lici i vinograde u Dalmaciji. Danas živi na relaciji Drniš – Zagreb i baš je sretan što se maknuo "iz tog svijeta".

– Nije nikada problem u službi, nego je problem u politici koja uvijek preko službe hoće hraniti svoje čakule – kaže Reljić.

On je, pak, ostao upamćen po 126 dosjea nepodobnih novinara i političara koje je tajna služba napravila u Tuđmanovo vrijeme. Reljiću je ta priča, i sam kaže, i dandanas bolna rana, ali on je vidi drugim očima od ostalih. Zapravo tvrdi da nije bilo toliko dosjea, da su izmišljeni...

U njegovo vrijeme, ističe, u SZUP-u nisu zapošljavali društvenjake, nego ljude tehničke struke jer je Reljiću bila bitna logika.

– Sve se svodi na sklapanje informacija i logičko zaključivanje – objašnjava Reljić, koji je nakon SZUP-a godinu dana bio ravnatelj Ureda za nacionalnu sigurnost. Nakon toga dvije je godine radio kao menadžer za sigurnost u HEP-u, pa opet dvije u UNS-u i naposljetku je otišao u mirovinu. U sustavu tajnih službi proveo je, kaže, 12 godina i tvrdi da je za svoj rad osam puta odlikovan.

Od njegovih vremena, priznaje, po prirodi stvari tajne su službe "išle nabolje".

– Devedesetih je bila ratna situacija, što je bilo posebno teško za službu koja se u Hrvatskoj, kao novoj samostalnoj državi, tek razvijala. Da bi se obavještajna agencija razvila, potreban joj je jedan ljudski vijek, otprilike 70-ak godina – objašnjava bivši šef SZUP-a.

A što je s drugim starim šefovima tajnih službi s početka devedesetih godina koji su odavno otišli iz obavještajnog aparata? Već letimična analiza pokazuje da su ili poduzetnici ili političari; neki su završili u diplomaciji, ima i profesora, a neki su zbog godina i u mirovini. Budući da su čelnici obavještajnih agencija državni dužnosnici, država se uglavnom za njih pobrine i ne završavaju na cesti. Upravo zato nije rijedak slučaj da se isluženi obavještajni kadrovi smjeste ili u diplomaciju ili ih se zaposli u javnim poduzećima na savjetničkim mjestima za sigurnost.

Od Kanade do Iraka

Tako je Jerko Vukas nakon karijere u SZUP-u danas hrvatski veleposlanik u Bagdadu, dok Veselko Grubišić, nekadašnji šef OA-e, isti posao obavlja u Kanadi. Joško Podbevšek, koji je u POA-i naslijedio smijenjenog Franju Tureka, zaposlio se u državnom Janafu, i to na poziciji savjetnika.

Neki su se obavještajci bacili u poduzetničke vode, poput Ivana Brzovića, kojega se povezivalo s Ivićem Pašalićem, nekad jednim od najmoćnijih ljudi u Hrvatskoj. Brzović je, prema podacima dostupnima na internetu, vlasnik jedne građevinske tvrtke iz Sesveta. Neki su, pak, poput Tomislava Karamarka, iz službe zaprašili u politiku. Šef HDZ-a prvo je nakon ubojstva Ivane Hodak ušao u vladu Ive Sanadera kao ministar policije, a zatim je Jadranki Kosor na unutarstranačkim izborima preuzeo stranku.

Profesori Miroslav Tuđman, koji je ravnao HIS-om, i Ozren Žunec, također bivši šef HIS-a, vratili su se fakultetskim obvezama. Tuđman je pokušao i sa strankom Hrvatski istinski preporod, koja je propala, a na zadnjim izborima ponovno se politički angažirao i s liste HDZ-a ušao u Sabor.

Zgrada otporna na metke i prisluškivanje

Potkraj 2010. godine SOA se seli iz Gruške ulice u Savsku, po opremljenosti i sadržaju u pravi "svemirski brod" od zgrade u sastavu MUP-ova kompleksa u središtu Zagreba. U novi dom SOA-e ugrađene su posebne instalacije i protupožarna dizala, ostakljena je tzv. propucavajućim stijenama i okvirima koje su prije ugradnje šest mjeseci ispitivane u Njemačkoj.

Te površine ne omogućuju samo sigurnost od eksplozija i metaka nego i prisluškivanja. Podzemlje zgrade koncipirano je i kao alternativna bolnica u slučaju krize.

izvor: vecernji.hr